

מאמר יא

התנגדות הזדים לחוקי רצונך

ולהעבירם מחוקי רצונך

א] בתפילת על הניסים אומרים 'כשעמדה עליהם מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', ויש לדקדק על לשון 'חוקי' רצונך, הרי גזרו גם על הרבה מצוות שאינם חוקים כמבואר במדרשים, ולמה תפסו כאן לשון 'חוקי רצונך'?

'זדים ביד עוסקי תורתך' - דבר והיפוכו

ב] ונראה לבאר עפ"י מה שיש לדקדק בהמשך נוסח על הניסים, שאומרים 'ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך'. ובפשוטו נראה שכל התוארים נפרטו כסדר 'זה לעומת זה', וכל אחד נזכר כדבר והיפוכו להראות גודל הגם, חלשים נצחו גבורים, מעטים נצחו רבים, טהורים נצחו טמאים, וצדיקים נצחו רשעים. אך לפי"ז צ"ב בהא ד'זדים ביד עוסקי תורתך' מהו הדבר והיפוכו, דלכאורה ענין זד לחוד וענין עוסקים בתורה לחוד, ולמה נסדרו זה לעומת זה כאילו הם דבר והיפוכו?

ע"פ רמב"ם?

ובכר עמד ע"ז הבית יוסף (סימן תרפ"ב) בשם הארחות חיים (הל' תנוכה סק"ב) וז"ל,

וא"ת למה אומר 'זדים ביד עוסקי תורתך' ולא אומר דבר והיפוכו כמו- שאמר בכל האחרים? וי"ל כי דרך הפסוק לקח דכתיב (תהלים קיט, נא) "זדים הליצוני" עד מאד מתורתך לא נטיתי", עכ"ל. ולכאורה כוונתו לפרש שהוא באמת דבר והיפוכו, כמו שמצינו בפסוק שאמר דוד המלך ע"ה כנגד הזדים 'מתורתך לא נטיתי', דמבואר שהזדים עומדים כנגד העוסקים בתורה.

ויש לבאר יסוד הענין מהו תוכן ענין רשעת הזדים, ובמה מתנגדים לתורה עד שהם חשובים שעומדים נגד התורה כדבר והיפוכו.

לפי

זדים הם ליצנים שמתלוצצים על התורה

ג] ונראה לבאר, דהנה מלשון הפסוק הנ"ל מבואר שהזדים הם ליצנים המתלוצצים, כמש"א 'זדים הליצוני'. וכך מפורש במשלי (כא, כד) "זד יהיר לץ שמו", ששמו של ה'זד' הוא 'לץ', וזהו כוונתו של דוד המלך ע"ה 'זדים' שהם הליצנים 'הליצוני' עד מאד. *ויצו עמנו לא זאלק פוא ליצונג, וספן הפ קראו בכינוי אגלאו הצנון; גאפסן*

Correctly
35
+
88

וכן מצינו בלשון הרמב"ם (הל' פרה אדומה פ"א הי"ד) שהזדים הם המתלוצצים על מצוות התורה. וז"ל, הצדוקין היו אומרים שאין מעשה הפרה כשר אלא במעורבי שמש, לפיכך היו ב"ד בבית שני מטמאין את הכהן השורף את הפרה בשרץ וכיוצא בו וטובל ואח"כ עוסק בה, כדי לבטל דברי אלו הזדים שמורים מהעולה על רוחם לא מן הקבלה וכו', עכ"ל. הרי שהצדוקים המורים בתורה מהעולה על רוחם נקראו 'זדים'. ופירושו כנ"ל שהתלוצצו וזלזלו בתורה ומחמת כן לא החשיבו את התורה, ולא הכניעו דעתם לדעת התורה הקדושה, ועי"ז היו מורים בה עפ"י דעתם.

וזהו מה שאומרים בעל הניסים 'זדים ביד עוסקי תורתך' דהיוונים נקראו זדים וליצנים, ובאו בכח ליצנותם לזלזל בתורה ולבטל את ישראל מן התורה, ועי"ז השתדלו 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'. וה'עוסקי תורתך' התגברו עליהם, ואמרו 'מתורתך לא נמיתי'.

היוונים לעגו והתלוצצו על התורה

ד] למדנו מזה דרשעתם של היוונים היתה מדת הליצנות והזלזול במורה הקדושה, ובאו בזה כנגד ישראל העוסקים בתורה. ונראה דענין זה מפורש בפסוק בתהלים (פ, ה-ח), בפרק שהזכיר דוד המלך ע"ה את הגלויות שיעברו בהם כלל ישראל והתפלל עליהם. ועל מלכות יון התפלל "ה' אלהים צבאות עד מתי עשנת בתפלת עמך" (פסוק ה'), ופירש"י מלכי יון שהרעו מאד לישראל, ע"כ. ועוד התפלל "השיבנו ונושעה" (פסוק ח'), ופירש"י מבני יון, ע"כ. ועליהם כתיב "תשימנו מדון [מלשון מריבה - רד"ק ומצו"צ] לשכנינו", ופירש"י שנתגרו בנו יון, ומסיים "ואויבינו ילעגו למו". והיינו שהאופן שבאו שכנינו היוונים לריב עמנו ולשום מדון, היה ע"י ילעגו למו מלשון ליצנות.

The wickedness of יון is expressed with ילעגו

ובזה מוסבר מאד למה נקראו היוונים 'זדים', כי הכח שבו באו היוונים לבטל את ישראל 'עוסקי תורתך' מן התורה היה כח הליצנות שלעגו בנו.

ירח התנגדות הזדים לחוקי רצונך למועדים שסה

גם המתיוונים למדו מדת הליצנות והזלזול מהיוונים

ה] וכן מצינו בגמ' סוף מס' סוכה (נו, ב) במעשה של מרים בת בילגה אחת מהמתיוונות, ת"ר מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים, כשנכנסו יוונים להיכל [ופירש"י בימי מתתיהו בן יוחנן] היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח ואמרה לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק, ע"כ.

ובהמשך הגמ' איתא שהדבר שגרם לה להתרדרר כ"כ מן הדת היה כח הליצנות, דמקשה הגמ' אלא למאן דאמר מרים בת בילגה שהמירה דתה משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה, אמר אב"י אין כדאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה, ע"כ. ופירש"י (ד"ה שותא) זו"ל, משל הדיוט הוא מה שהתינוק מדבר בשוק מאביו או מאמו שמע אף (זה) [זו] אם לא שמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה לא אמרה כן, עכ"ל.

תרי שמדה זו שמרים בת בילגה ביזתה את המזבח בחירופים וגידופים ואמרה לוקוס לוקוס וכו', למדה בביתה מאביה שהיה 'מבזה את העבודה'. ומבואר שהרשעות והשפעת היוונים על המתיוונים היה הבזיון והליצנות כנגד התורה והעבודה.

וכן מצינו בסנהדרין (מו, א) ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך, ע"כ. ופירש"י (ד"ה אלא) הטעם שהיה השעה צריכה לכך שיסקלו מי שעבר על איסור דרבנן זו"ל, מפני שהיו פרוצים בעבירות, שהיו רואין לוחצין של ישראל, שהיוונים הם גוזרים עליהם גזירות ותינו מצות בוזיות בעיניהם, עכ"ל. הרי מפורש שהכה שעל ידו הצליחו היוונים להמיר דתם של ישראל היה ע"י שבזו את המצוות, ועשאום שיהיו בוזיות בעיניהם.

היוונים התנגדו לחוקי התורה, וכנגד עבודת הקרבנות שהם מכלל חוקים

[ו] ועפ"ז יש לבאר מה שאומרים 'ולהעבירם מחוקי רצונך'. שהיוונים תפסו את ישראל על 'החוקים' בפרט, כדמצינו במה שהשתדלו לכטל את עבודת הקרבנות במקדש, ועבודת קרבן התמיד כדאיתא במדרשים, והלא כתב הרמב"ם (הל' מעילה פ"ח ה"ח) זו"ל, וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים אמרו חכמים שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד, שבעשיית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא, עכ"ל.

אריס 12
282

Heard her
father say
the
hence she
too was influenced

ומובן לפי"ז המעשה של מרים בת בילגה הנ"ל, שבעטה במזבח שהיא מקום עבודת הקרבנות ואמרה לוקום לוקום וכו', וכמו שפירש"י שלמדה כן בביתה מאביה שהיה 'מבזה את העבודה'. אמנם צ"ב למה התנגדו היוונים כנגד החוקים יותר משאר המצוות?

הטעם שהתנגדו היוונים לחוקי התורה היה מכח ליצנותם לזלזל במצוות שאין טעמם מובן לנו

[ז] ולפי דברינו הענין מובן בפשיטות, דמאחר שבאו היוונים הזדים בכח הליצנות לבזות את מצוות התורה, תפסו לבזות את החוקים בפרט כי אין בהם טעם ידוע. ומצינו שהאומות היו מבזים את החוקים של התורה שאין בהם טעם ידוע, יותר משאר כל המצוות שיש להם טעם ידוע, כמש"כ רש"י ר"פ חוקת (י"ב, ב) בענין החוקה של מצות פרה אדומה דכתיב בה "זאת חוקת התורה", וז"ל, לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, עכ"ל.

are es to mak of

וב"כ הרמב"ם (שם) וז"ל, והחוקים הן המצוות שאין טעמן ידוע, אמרו חכמים חוקים שחקקתי לך ואין לך רשות להרהר בהן, ויצרו של אדם נוקפו בהן ואומות העולם משיבין עליהן, כגון איסור בשר חזיר וכשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח, עכ"ל. והיינו שהמצוות שהיו האומות מבזים היו החוקים שאין בהם טעם ידוע, והיו מונים את ישראל ואומרים 'מה טעם יש בה'.

ולפי"ז מתפרש שפיר, מה שאומרים 'כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', דהמשך אחד הוא, שהאופן שרצתה מלכות יון - הזדים - להשכיח את התורה מישראל מכח ליצנותם, היה ע"י שהשתדלו להעבירם מחוקי רצונך דייקא, שהתלוצצו על החוקים של התורה, שבהם היה נקל להם ביותר להתלוצץ ולומר 'מה טעם יש בזה'.

Easy and

כב. ומטעם זה חיזקה התורה את הציווי על החוקים יותר מהמשפטים, כמש"כ הרמב"ם (שם) וז"ל, הרי נאמר בתורה (דברים יט, לז) "ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם", אמרו חכמים ליתן שמירה ועשייה לחוקים כמשפטים, והעשייה ידועה והיא שיעשה החוקים, והשמירה שיהיה בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים, והמשפטים הן המצוות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה כגון איסור גזל ושפיכות דמים וכיבוד אב ואם, עכ"ל.

וזדים ביד עוסקי תורתך - כנגד חוקי התורה

ח] והדברים מדוקדקים מאד, שהרי **הב"י** הביא מקור ד'וזדים ביד עוסקי תורתך' הוא דבר והיפוכו, מהפסוק שאמר דוד המלך ע"ה 'זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נטיתי'. והלא מפורש **ברמב"ם** (שם) שהליצנים שהיו מלעיגים על דוד המלך היו מתלוצצים על החוקים שבתורה, וז"ל, וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים והגוים שהיו משיבין על החוקים, וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם היה מוסיף דביקות בתורה, שנאמר (תהלים קיט, סט) "טפלו עלי שקר זדים" וכו', עכ"ל.

ומבואר בדבריו שהזדים שהתלוצצו על דוד המלך היו מתלוצצים על החוקים, והיו אומרים 'מה טעם יש בה', משום שלא השיגו שום דבר רק לפי קוצר דעת האדם, ומה שאינו מוכן לשכל האדם התלוצצו עליו.

וא"ש דלזה כיוונו חז"ל גם בנוסח על הניסים 'וזדים ביד עוסקי תורתך' שמקורו מן הפסוק הזה, שהיוונים התלוצצו על החוקים של עוסקי תורתך, כמש"א ולהעבירם מחוקי רצונך'.

וכמו שאמר דוד המלך ע"ה 'מתורתך לא נטיתי', כן אנחנו צריכים להתחזק כנגד הזדים והיצה"ר המתלוצצים על התורה ר"ל, כמו ה'עוסקי תורתך' בזמן ישועת חנוכה, שנמסרו הזדים ביד עוסקי תורתך.

